

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

ΑΛΚΗΣΤΗ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ & ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Ἀνατύπωση

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2017

Α Π Ο Λ Λ Ω Ν

ὦ δώματ' Ἀδμήτει', ἐν οἷς ἔτλην ἐγὼ
 θῆσαν τράπεζαν αἰνέσαι θεός περ ὦν.
 Ζεὺς γὰρ κατακτὰς παῖδα τὸν ἐμὸν αἴτιος
 Ἀσκληπιόν, στέρνοισιν ἐμβαλὼν φλόγα·
 οὐ δὴ χολωθεῖς τέκτονας Δίου πυρὸς 5
 κτείνω Κύκλωπας· καί με θητεύειν πατῆρ
 θνητῶ παρ' ἀνδρὶ τῶνδ' ἄποιν' ἠγάγκασεν.
 ἔλθων δὲ γαῖαν τήνδ' ἐβουφόρβουν ξένω
 καὶ τόνδ' ἔσωζον οἶκον ἐς τόδ' ἡμέρας.
 ὄσιου γὰρ ἀνδρὸς ὄσιος ὦν ἐτύγχανον 10
 παιδὸς Φέρητος, ὃν θανεῖν ἐρρυσάμην,
 Μοίρας δολώσας· ἦνεσαν δέ μοι θεαὶ
 Ἄδμητον Ἄιδην τὸν παραυτίκ' ἐκφυγεῖν,
 ἄλλον διαλλάξαντα τοῖς κάτω νεκρόν.
 πάντας δ' ἐλέγξας καὶ διεξελλθὼν φίλους, 15
 πατέρα γεραῖαν θ' ἢ σφ' ἔτικτε μητέρα,
 οὐχ ἦῦρε πλὴν γυναικὸς ὅστις ἤθελεν
 θανὼν πρὸ κείνου μηκέτ' εἰσορᾶν φάος·
 ἢ νῦν κατ' οἶκους ἐν χεροῖν βαστάζεται
 ψυχορραγοῦσα· τῆδε γὰρ σφ' ἐν ἡμέρα 20
 θανεῖν πέπρωται καὶ μεταστῆναι βίου.

Α Π Ο Λ Λ Ω Ν

Χαΐρε, παλάτι τοῦ Ἄδμητου, ὅπου ἐγώ, ἄν καὶ θεός,
 καταδέχτηκα τῆς δουλείας τὸ ψωμί νὰ γευτῶ.
 Αἰτία ὁ Δίας, ποὺ σκότωσε τὸ γιό μου,
 τὸν Ἀσκληπιό, χτυπώντας τον μὲ κεραυνὸ στὰ στήθη
 τότε ἐγὼ θυμῶνά καὶ σκοτώνω τοὺς Κύκλωπες, 5
 τοὺς τεχνίτες τῆς θεϊκῆς φωτιᾶς· κι ὁ πατέρας μου
 γιὰ ἀντίποινα μὲ ἀνάγκασε ἕναν θνητὸ νὰ ὑπηρετήσω.
 Σὰν ἔφτασα στὴ χώρα αὐτῆ, βοσκοῦσα τὰ κοπάδια φιλόξενου
 ἀνθρώπου καὶ ὡς τὴν ὥρα τούτη προστάτευα αὐτὸ τὸ σπίτι.
 Γιατὶ ἔντιμος ἐγὼ ἔντιμο συνάντησα ἄντρα, 10
 τὸ γιό τοῦ Φέρητα, ποὺ ἀπὸ θάνατο τὸν ἔσωσα,
 τὶς Μοῖρες ξεγελώντας· οἱ θεές συμφώνησαν μαζί μου
 νὰ ξεφύγει ὁ Ἄδμητος τὸ θάνατο προσώρας
 στὴ θέση ἐκείνου στέλνοντας ἄλλον στὸν Κάτω κόσμο.
 Καὶ ἀφοῦ ρώτησε κι ἔβαλε σὲ δοκιμασία ὅλους 15
 τοὺς συγγενεῖς του,
 τὸν πατέρα καὶ τὴ γριὰ ποὺ τὸν ἐγέννησε μητέρα,
 δὲν βρῆκε ἄλλον κανέναν, ἐκτὸς ἀπ' τὴ γυναίκα του, νὰ εἶναι
 πρόθυμος
 νὰ δώσει τὴ ζωὴ γιὰ χάρη του καὶ τὸ φῶς τοῦ ἥλιου νὰ μὴν
 ξαναντιχρίσει.
 Αὐτὴν τώρα κρατοῦν στὴν ἀγκαλιὰ μέσα στὸ σπίτι,
 καθὼς ψυχορραγεῖ, μιὰ κι εἶναι σήμερα γραφτὸ 20
 νὰ φύγει καὶ τὴ ζωὴ αὐτὴ νὰ ἐγκαταλείψει.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

ΑΛΚΗΣΤΗ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ

ΤΟΜΟΣ Β΄

Σ Χ Ο Λ Ι Α

Ἀνατύπωση

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2017

δημιουργηθεί ή εσφαλμένη εντύπωση ότι έχουμε τέλος αναπαιστικοῦ συστήματος. Μετὰ τὸν Hayley τὴν πρόταση τοῦ Monk τὴν ἀποδέχονται ὁ Diggle, ὁ Kovacs καὶ ἡ Parker, ἐνῶ ὁ Garzya δὲν υἱοθετεῖ τὴ συμπλήρωση.

82 τὸδε Ἡ μετάθεση τῆς ἀντωνυμίας (στὰ χειρόγραφα παραδίδεται ἀμέσως μετὰ τὸ φῶς) ὀφείλεται σὲ πρόταση τοῦ Bothe, ἡ ὁποία γίνεται ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς Diggle, Kovacs καὶ Parker, ἐνῶ ὁ Garzya, ἀκολουθώντας τὴν Aldina, τὴν παραλείπει. Ἡ παράλειψή της δικαιολογεῖται, ἂν ἀναλογιστοῦμε ὅτι ἡ συμπλοκὴ λεύσσει φῶς ἀντὶ τοῦ «ζεῖ» εἶναι αὐτάρκης καὶ δὲν χρειάζεται κανένα συμπλήρωμα, καὶ ἂν συνυπολογίσουμε τὴν τάση τῶν γραφέων νὰ συμπληρώνουν τὰ «ἐλλιπῆ» μέτρα. Ὡστόσο, ἡ δημιουργία τῆς ἐντύπωσης ὅτι ἐδῶ ἀπαρτίζεται τὸ ἀναπαιστικό σύστημα μὲ τὸν παροιμιακὸ θὰ μᾶς ὀδηγοῦσε ἐνδεχομένως στὸν ὀβελισμό τῶν στίχων 83-85. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού δὲν θὰ δεχθοῦμε αὐτὴ τὴ διευθέτηση τοῦ κειμένου, ἡ πρόταση τοῦ Bothe, μολονότι δὲν ἱκανοποιεῖ ὑφολογικά, πρέπει νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὴ δική μας κατάρτιση τοῦ κειμένου.

83 ἀρίστη Τὸ ἐπίθετο χαρακτηρίζει συχνὰ (βλ. παρακάτω 151, 152, 241, 742 καὶ 899· γιὰ τὰ δύο τελευταῖα βλ. Ἰλιάδα Β 82) τὴ βασίλισσα, καὶ ὑπάρχει ἀπόλυτη ὁμοφωνία τῶν δραματικῶν προσώπων, μὲ τὴν ἐξαίρεση τοῦ Φέρητα, σχετικὰ μὲ τὴν ἀπολύτως θετικὴ ἠθογράφηση καὶ ἀξιολόγηση τῆς αὐτοθυσίας της. Βλ. τόμος Α', Εἰσαγωγῆ, σ. 85 κ.έ.

86 κ.έ. Γὰ σημάδια τοῦ πένθους εἶναι οἱ θρῆνοι, τὸ χτύπημα τοῦ στήθους καὶ ἡ παρουσία ὑπέρετη στὴν εἴσοδο τοῦ παλα-

τιού, που προφανώς ενημερώνει τους περαστικούς για τὸν θάνατο. Παρακάτω (στ. 98 κ.έ.) ἐκτὸς ἀπὸ τὸ θρηνητικὸ στηθοκόπημα μνημονεύονται τὸ νερό, που χρησιμεύει για τὸ νίψιμο τῶν χειρῶν ὥστε νὰ καθαρθοῦν ὅσοι ἤλθαν σὲ ἐπαφή μετὸν νεκρὸ (βλ. Burkert (1985) 79), καὶ ὁ κομμένος βόστρυχος μαλλιῶν, ἡ προέλευση ὅμως τοῦ ὁποίου παραμένει ἀσαφής, δηλαδὴ δὲν γνωρίζουμε ἂν προέρχεται ἀπὸ τοὺς οἰκείους τοῦ νεκροῦ ἢ τὸν εἶχαν ἀποθέσει οἱ ἐπισκέπτες. Ὅπως σημειώνει ὁ Hayley, ἡ τοποθέτηση κομμένων μαλλιῶν στὴ θύρα τοῦ νεκροῦ εἶναι ἀμάρτυρη ἀπὸ ἄλλοῦ. Γιατὴν κοπὴ τῶν μαλλιῶν καὶ τὰ μαῦρα ροῦχα κατὰ τὸ πένθος βλ. στ. 215 κ.έ., 427, 512 καὶ 818–819. Στὴν Ἰλιάδα Ψ' 135–142 τὸ ἄψυχο σῶμα τοῦ Πατρόκλου καλύπτεται ἀπὸ τὰ κομμένα μαλλιά τῶν Μυρμιδόνων καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀχιλλέα, ἐνῶ στὸν πρόλογο τῶν αἰσχύλειων *Χοηφόρων* (στ. 6–8) ὁ Ὀρέστης ἐναποθέτει ἕναν βόστρυχο ἀπὸ τὰ μαλλιά του ὡς προσφορά στὸν τάφο τοῦ πατέρα του (βλ. παραπάνω σχόλιο στὸν στ. 76). Θυμίζω ὅτι καὶ ἡ Ἡλέκτρα στὴν ὁμώνυμη τραγωδία τοῦ Εὐριπίδη (στ. 335) κυκλοφορεῖ μετὰ ξυρισμένο κεφάλι. Γιατὴν τὸ χροῶμα τοῦ πένθους βλ. Irwin (1974) 173 κ.έ., ἰδ. 178–179. Ἄς σημειωθεῖ ἡ παρήχηση τοῦ κάππα στὸν στίχο αὐτὸν γιατὴν νὰ ἀποδοθεῖ ὁ ἦχος ἀπὸ τὸ στηθοκόπημα (πρβ. Garvie (2002) καὶ παρακάτω σχόλια στοὺς στ. 213 καὶ 242–243). Ὅσα περιγράφονται ἐδῶ ἀνήκουν στὸ τελετουργικὸ τυπικὸ τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ στὸν νεκρὸ: κατὰ κανόνα ἐπικεφαλῆς (ἐξάρχων τοῦ γόου) τίθεται ἕνα στενὸ συγγενικὸ πρόσωπο, ἡ μητέρα ἢ ἡ γυναίκα τοῦ νεκροῦ· πρβ. Ἰλιάδα Σ 315–317, Τ 282–302, Ω 719 κ.έ. μετὰ τὸ σχόλιο τοῦ Richardson· βλ. καὶ Tsagalis (2004). Οἱ παρόντες ἀπὸ τὸ οἰκεῖο καὶ φιλικὸ περιβάλλον ἀνταπαντοῦν μετὰ στεναγμούς, ἐνῶ ἐπαγγελματίες